

Ново свидетелство за св. Климент Охридски Чудотворец, починал на 25 юли 916 г. като епископ Велички и на целия Илирик

За живота на св. Климент има редица извори на различни езици и много изследвания, обхванати в отделни библиографии.

Според "Охридската легенда" той е "родом от европейските мизи, които народът знае като българи", следователно е от българските славяни. Той е сред първите ученици на св. Кирил и Методий (от Олимп в Мала Азия до Рим) и след смъртта им продължава тяхното дело повече от 30 години в своята Родина България. От столицата Плиска св. Климент е изпратен от българския владетел св. княз Борис-Михаил в областта Кутмичевица като учител на българския славянски език сред местното население, за да го просвети в християнската вяра. Резултатът е известен: около 3500 ученици са подготвени за подьякони, дякони и свещеници, за да проповядват Христовата вяра сред новопокръстените българи.

От 893 г. до смъртта си той е епископ на български език. В науката от 150 години се спори къде е била епископската му катедра Величка, защото в титулатурата му се споменават две епархии: Тивериуполска и Величка. В последните изследвания се предполага, че втората епископия била или в Родопите, или по реката Вардар, но няма точни данни за това.

Нов извор от Ватиканската библиотека посочва два безспорни факта: седалището на св. Климент след 906 г. и датата на неговата смърт. В документа се казва следното:

"Епископия Велаграда или Велеграда (Берат) и Канина, Северен Епир. Град в Албания, сега Берат. Епископия първо към Драчката митрополия, наричана Пулхериуполска, после Велеградска митрополия към Охридската архиепископия, а от 1767 г. към Цариградската патриаршия с митрополитски титул "Пречестен и Екзарх на цяла Албания... Епископи: 1. Филарет, неизвестно кога, 2. Серафим, също неизвестно, 3. Сергии 16 април 878, 4. Даниил, 5. Климент 906 25 юли 916 г."

Този неизвестен досега извор показва няколко нови факта:

1. Епископ Сергии, славянин и ръкоположен от български епископ Георги, е светителствал тук, а не в Белград на Дунава, който тогава също е бил в българската държава.
2. Епископ Климент е приел Величката епископия едва през 906 г. и останал там до своята кончина.
3. За първи път научаваме точната дата на неговата смърт 25 юли, докато преди това се знаеше датата на неговото погребение 27 юли 916.

Новият извор има важно значение за науката. Той не само разрешава някои спорни проблеми, но ще послужи за преоценка на дискуссионни въпроси от българската и общобалканската история и култура.

Сега по-ясно се разбира кога и защо св. Климент на два пъти е приемал епископски седалища, както знаехме от изворите. Още през 893 г. той е избран от българския владетел Симеон за епископ и вероятно е светителствал в Струмица (Тивериупол) до 906 г. Наръшкият надпис от 904 г. на каменна плоча на около 20 км от Солун очертава "Граница между ромеи и българи при Симеон". В "Дюканжовия" Списък на българските архиепископи пише изрично:

"Климент, като станал епископ на Тивериупол и (или) Велика, сетне бил натоварен от Бориса, цар на българите да надзирава и третия дял на българското царство, т.е. от Солун до Йерихо и Канина и (или) Тасипият." (Й. Иванов. Български старини из Македония 1931, с. 565), а в "Охридската легенда" (Краткото житие на св. Климент), вероятно писано на български език и преведено и преработено от архиепископ Димитър Хоматиан Охридски и на цяла България, се добавя и следващото въздигане на общобългарския светител: "Климент е възведен на епископския престол, като бил поставен за епископ на целия Илирик и на владеещия тази земя български народ" (Й. Иванов 1931:318).

Тук няма да се спираме на множество други въпроси, които биха могли да бъдат поставени. Бихме могли само да насочим вниманието си към известното сведение от "Българската легенда" или Пространното житие на св. Климент, също преведено от български извори и може би допълнено от архиепископ Теофилакт Български XI-XII век. Той нарича св. Климент "протос епископос тис вулгарикис глосис". Това би могло да се преведе по няколко начина: "първ епископ на български език", но и като "първ (т.е. главен) епископ на българския народ".

Вторият превод отговаря повече на смисъла и на изворите. Думата "глосса" може да се преведе и като "език", но и като език на народа, който го говори, т.е. и като "народ", както е посочено в "Охридската легенда".

Накрая, но не на последно място, защо св. Климент е известен като "Охридски", след като в най-старите извори е наречен "Велички"?

Отговорът е много ясен и недвусмислен. Българските владетели изпратили св. Климент като учител в българската крепост Девол, дали му там три големи къщи, както и места за отдых в Главиница и Охрид. С тези средства и на тези предоставени места св. Климент построява манастир в чест на св. Пантелеймон в Охрид, където обичал да се връща от Велика в усамотение и покой. Там със собствените си ръце подготвил гроба си, в който бил погребан на 27 юли 916 г. Тъй като светите му мощи се пазели в създадения от него Охридски манастир и извършвали и продължават да извършват чудеса, св. Климент е известен като "Охридски чудотворец".

Ст.н.с. Трендафил Кръстанов

© Църковен вестник, 25 юли 1998 година